
Ni av ti norske leger på nettet

AKTUELT PROBLEM

MAGNE NYLENN

Email: magne.nylenna@legeforeningen.no
Tidsskrift for Den norske lægeforening
Postboks 1152 Sentrum
0107 Oslo

OLAF G. AASLAND

Email: olaf.aasland@legeforeningen.no
Legeforeningens forskningsinstitutt
Postboks 1152 Sentrum
0107 Oslo
og
Senter for helseadministrasjon
Universitetet i Oslo

Tilgang til og bruk av Internett øker raskt både blant legene og i befolkningen for øvrig. Vi har fulgt norske legers Internett-bruk gjennom flere år og har på nytt kartlagt situasjonen.

1 318 av 1 589 leger (83 %) besvarte våren 2000 et spørreskjema der en rekke spørsmål om Internett-bruk var inkludert.

Ni av ti leger har nå tilgang til Internett, og en firedel av legene angir at de har stor eller meget stor nytte av nettet i faglig oppdatering og i yrkesmessig sammenheng. Halvparten av legene leser e-post flere ganger i uken, men bare en av ti leger mottar henvendelser fra pasienter via e-post, og de fleste av disse mottar slike henvendelser sjelden.

Legenes tilgang til Internett har økt fra 38 % til 90 % på bare tre år, og det er særlig nettilgangen hjemmefra som har økt. To av tre allmennmedisinere har kun Internett-tilgang fra hjemmet. Leger som har Internett-tilgang både fra hjemmet og fra arbeidsplassen bruker nettet mest i faglig sammenheng og opplever størst nytte av Internett.

Det blir stadig vanligere å ha Internett-tilgang både hjemme og på arbeidsplassen, og Internett er blitt en naturlig og integrert del av legers hverdag. Utviklingen av e-postkontakt mellom lege og pasient går imidlertid meget langsomt, noe som både kan skyldes konfidensialitetsproblemer og frykt for overbelastning fra legenes side. Det finnes et stort potensial i å utvikle rutiner og systemer for lege-pasient-kontakt via Internett.

I løpet av få år har tilgangen til Internett revolusjonert både folks måter å hente informasjon på og samfunnets infrastruktur når det gjelder kommunikasjon og informasjonsformidling. Helsevesenet er et samfunnsområde med stort behov for informasjonsinnhenting og kommunikasjon, og utviklingen av Internett-tjenester for helsepersonell, helseinstitusjoner og pasienter har vært nærmest eksplosiv. I USA anslås det at en firedel av alle Internett-brukere benytter en eller annen form for helserelatert nettjeneste minst én gang i måneden (1).

Vi har fulgt norske legers tilknytning til og bruk av Internett gjennom flere år. I 1997 var det 38 % av legene som hadde Internett-tilgang enten hjemme eller på arbeidstedet (2). Dette økte til 60 % i 1998 (3). Vinteren 1999 fant vi at 72 % av legene hadde tilgang til Internett, fordelt med like mange (24 %) med tilgang privat og med tilgang på arbeid som med tilgang begge steder (4). Vi fant da at leger som bruker Internett aktivt i faglig sammenheng, hadde lengre arbeidstid enn andre leger, leste mer faglitteratur og hadde høyere kurs- og kongressdeltakelse. Med andre ord tydet våre funn på at det er de legene som fra før er mest aktive i sin informasjonsinnhenting, som har vært raskest ute med å nyttiggjøre seg den nye informasjonsteknologien (4). Den samme undersøkelsen viste også at flere av de "Internett-aktive" legene enn andre leger mente at de klarte å tilegne seg den informasjon som er nødvendig for å være faglig oppdatert i sitt daglige arbeid (5).

Utbredelsen av Internett går raskt videre, og vi har på nytt kartlagt norske legers tilgang til og bruk av Internett.

Materiale og metode

Vi har denne gangen gjennomført en spørreundersøkelse blant det såkalte referansepanelet til Legeforeningens forskningsinstitutt. Utvalget er rekruttert i to omganger. Våren 1993 ble et tilfeldig utvalg på 2 000 yrkesaktive leger spurt om de ville være med i et referansepanel som skulle følges over tid. 1 272 (64 %) sa i utgangspunktet ja til dette. Senere er gruppen blitt redusert til 1 251 fordi noen er døde og noen har trukket seg. I januar 2000 ble ytterligere 795 tilfeldig uttrukne leger som hadde fått norsk lisens etter 1993 invitert til å bli med i referansepanelet. 365 (46 %) ønsket å være med. Utvalget består dermed av 1 616 leger.

Referansepanelet fikk i mars 2000 tilsendt et 15 siders spørreskjema med 76 spørsmål, hvorav de åtte første handlet om Internett-bruk og faglig oppdatering. Spørsmålene er utformet på samme måte som ved tidligere undersøkelser (2 – 4) for å gjøre svarene sammenliknbare.

Resultatene blir dels presentert som prosentandeler og dels som gjennomsnittsverdier, eventuelt med 95 % konfidensintervall.

Resultater

Ti skjemaer kom i retur pga. mangelfull adresse, og 17 ble returnert uten utfylling. Per 15. juli 2000 var det kommet inn 1 318 besvarte skjemaer, dvs. en svarprosent på 83 (1 318/1 589). Sammenliknet med alle norske leger er det en lett overrepresentasjon av kvinner og allmennleger blant svarerne, mens aldersgruppen 35 – 54 år er noe underrepresentert (tab 1).

1 181 (90 %) av svarerne angav at de har tilgang til Internett. 214 (16 %) har slik tilgang bare på kontor/arbeidssted, 452 (34 %) bare hjemme/privat, mens 515 (39 %) har Internett-tilgang både hjemme og på arbeidet (fig 1). 136 leger (10 %) svarte at de ikke har Internett-tilgang. Det var ingen sikker forskjell i Internett-tilgang mellom mannlige og kvinnelige leger. Noe færre allmennleger og psykiatere har tilgang til Internett enn andre legegrupper (tab 2). Internett-tilgang er vanligst i aldersgruppen 40 – 44 år, der 95 % av legene har tilgang, og sjeldnest hos leger over 60 år, der 70 % rapporterer slik tilgang. For øvrig var det liten variasjon med alderen.

280 (21 %) av svarerne bruker en eller annen form for Internett-tjeneste daglig eller flere ganger daglig og ytterligere 315 (24 %) flere ganger i uken. Hyppig Internett-bruk (dvs. flere ganger i uken) er vanligere hos menn, 52 % (95 % konfidensintervall 48 – 55 %) enn hos kvinner, 32 % (28 – 37 %).

Legenes bruk av elektronisk post (e-post) fremgår av tabell 3. 48 % av legene leser e-post flere ganger i uken. 101 leger (8 %) svarte at de mottar spørsmål eller henvendelser (inkludert timebestillinger) fra pasienter via e-post en sjelden gang, mens 22 (2 %) svarte at de mottar e-post fra pasienter ganske ofte.

Gjennomsnittlig rapporterte legene at de bruker 65 minutter ukentlig på faglige aktiviteter på nettet og 86 minutter på andre nettaktiviteter. Leger som har Internett-tilgang både hjemme og på kontoret, angav størst tidsbruk til faglige nettaktiviteter. Kvinner og eldre leger bruker mindre tid på nettet enn menn og yngre leger. Det var ingen sikre forskjeller mellom ulike spesialiteter eller stillingskategorier.

Legene ble bedt om å angi hvordan de vurderer sin nytte av Internett i faglig oppdatering og yrkesmessig sammenheng på en skala fra 1 (meget liten) til 5 (meget stor). 301 svarere (25 %) angav at de anser denne nytten som stor eller meget stor. Mannlige leger angir å ha mer nytte av nettet (medianverdi 3) enn det kvinner gjør (medianverdi 2) (fig 2). Den faglige nytten av Internett var størst blant dem som har Internett-tilgang både hjemme og på kontoret. I denne gruppen angav 35 % (31 – 39 %) av legene at de har stor eller meget stor faglig nytte av nettet. Tilsvarende tall var 25 % (20 – 32 %) for leger som bare har Internett-tilgang på arbeidsstedet og 16 % (12 – 19 %) for dem som bare har nettilgang hjemme.

Tabell 1

Beskrivelse av svarerne sammenliknet med alle norske yrkesaktive leger i mai 2000 basert på Legeregisteret (prosentangivelser med 95 % konfidensintervall i parentes)

	Svarerne (N = 1 318)	Alle leger (N = 14 400)
Kvinner	31,4 (28,9 – 34,0)	30,4 (29,7 – 31,2)
Menn	68,6 (66,0 – 71,1)	69,6 (68,8 – 70,3)
< 35 år	18,1 (16,1 – 20,3)	16,9 (16,3 – 17,5)
35 – 44 år	26,4 (24,1 – 28,9)	30,8 (30,0 – 31,6)
45 – 54 år	31,2 (28,7 – 33,8)	32,0 (31,2 – 32,8)
55 + år	23,4 (21,2 – 25,8)	20,3 (19,7 – 21,0)
Overleger	27,2 (24,8 – 29,7)	29,1 (28,4 – 29,9)
Assistentleger	19,5 (17,4 – 21,8)	19,7 (19,1 – 20,4)
Allmennpraktikere	20,7 (18,6 – 23,0)	15,9 (15,3 – 16,5)
Privatpraktiserende spesialister	5,3 (4,2 – 6,7)	5,6 (5,2 – 6,0)
Andre	27,3 (25,9 – 29,8)	29,7 (29,0 – 30,5)

Tabell 2

Prosentvis fordeling av legers tilgang til Internett etter spesialitet i år 2000 sammenliknet med tilsvarende tall fra 1999 (5) i parentes

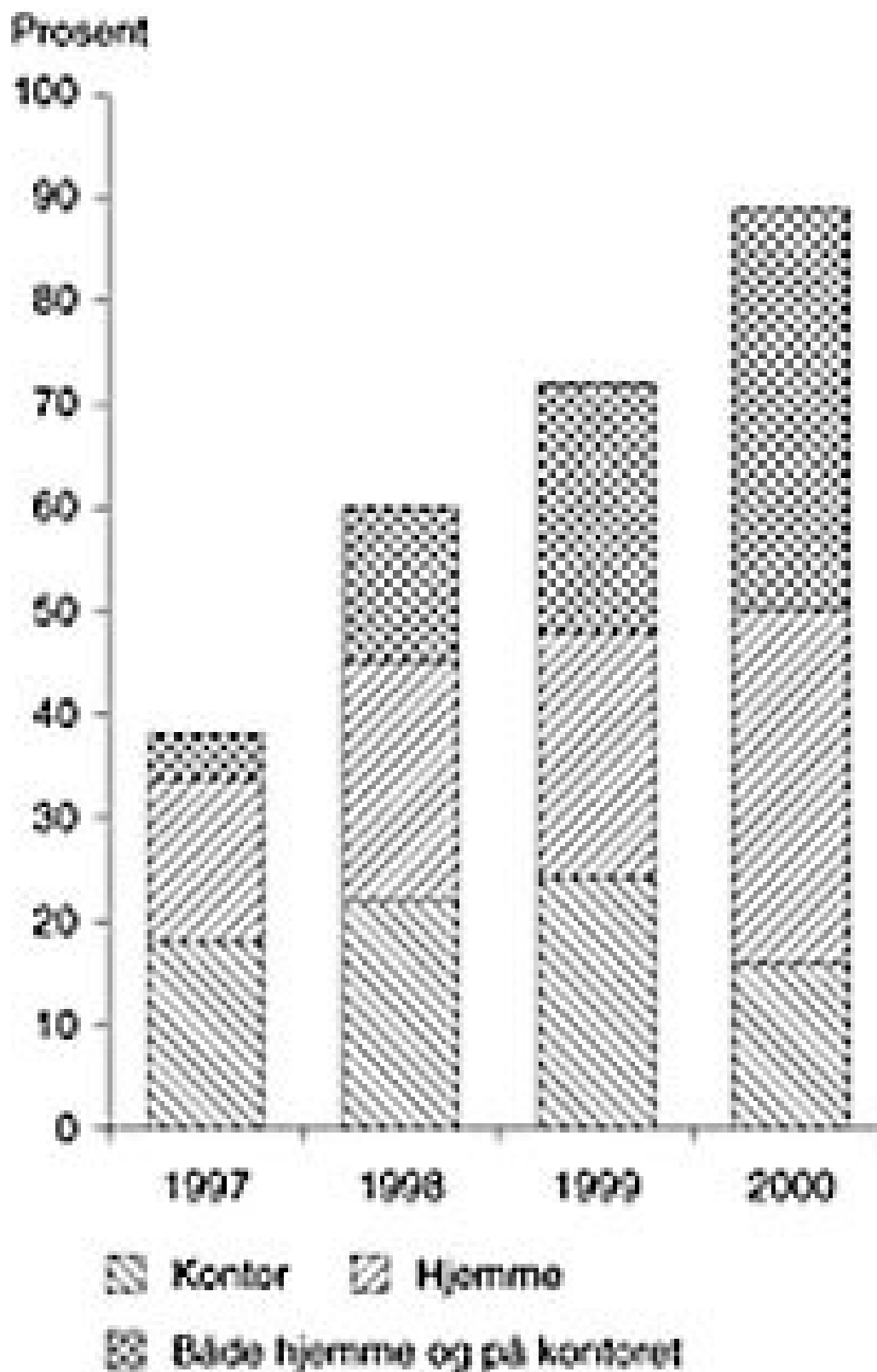
	Tilgang bare på kontoret	Tilgang bare hjemme	Tilgang både hjemme og på kontoret	Ikke tilgang til Internett
Allmennmedisin (n = 250)	4 (8)	63 (42)	20 (12)	13 (38)
Laboratoriefag (n = 68)	29 (34)	13 (14)	52 (29)	6 (23)
Medisinske fag (n = 231)	15 (28)	30 (17)	46 (29)	9 (26)
Kirurgiske fag (n = 157)	15 (25)	29 (29)	51 (26)	6 (20)
Psykatri (n = 96)	19 (17)	32 (29)	32 (24)	17 (30)
Samfunnsmedisin (n = 32)	22 (25)	9 (13)	59 (38)	9 (25)
Ikke spesialist (n = 438)	21 (30)	29 (16)	40 (19)	11 (35)
Alle leger (n = 1 317)	16 (24)	34 (24)	39 (24)	10 (28)

Tabell 3

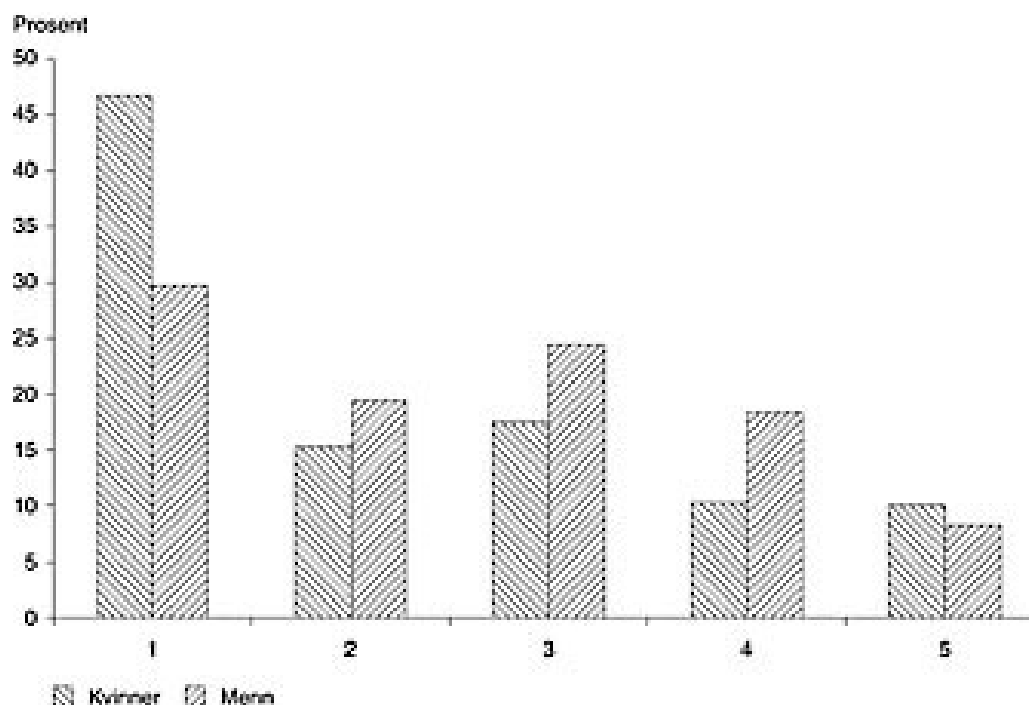
Bruk av elektronisk post (e-post) blant norske leger fordelt etter kjønn (i prosenter)

	Menn (n = 885)	Kvinner (n = 405)	Alle (n = 1 290)
Bruker ikke e-post	23	30	25

Leser e-post sjeldnere enn en gang i uken	9	17	12
Leser e-post ukentlig	15	13	14
Leser e-post flere ganger i uken	52	39	48

Figur 1 Prosentvis andel av norske leger som oppgir å ha tilgang til Internett fra kontor/arbeidssted, hjemmefra eller begge steder

Figur 2 Kvinnelige og mannlige legers vurdering av sin nytte av Internett i faglig oppdatering og i yrkesmessig sammenheng angitt på en skala fra 1 (meget liten) til 5 (meget stor)

Diskusjon

Det foreligger ingen internasjonal oversikt over Internett-tilgang og -bruk blant leger. Ifølge George D. Lundberg, redaktør av *Medscape*, er andelen amerikanske leger som har tilgang til Internett økt fra 15 % i 1996, via 32 % i 1997 og 60 % i 1998 til 80 % i 1999 (Lundberg GD. The Internet changes the role of medicine and the media. Foredrag ved Berzelius symposium 54, Svenska Läkaresällskapet, Stockholm, 1. september 2000). Her i landet har vi et godt sammenlikningsgrunnlag i våre egne tidligere undersøkelser (2 – 4). Andelen norske leger som har tilgang til nettet er mer enn fordoblet på tre år, og ni av ti leger har nå Internett-tilgang.

Bruken av Internett er mer utbredt i Norden enn i andre deler av verden, og en oversikt fra mars 2000 plasserer Norge på verdenstoppen, med omkring halvparten av befolkningen knyttet til nettet hjemmefra (6). Det er særlig Internett-tilgangen hjemmefra som har økt også hos legene. Fortsatt er ikke problemet omkring legekontorers og helseinstitusjoners beskyttelse av pasientdata og tilknytning til Internett løst. Det avspeiles blant annet i at to av tre allmennmedisinere kun har Internett-tilgang fra hjemmet. Dette synes å begrense allmennlegenes utnyttelse av nettet. Både bruken av Internett i faglig sammenheng og nytteopplevelsen av slik aktivitet er nemlig størst hos de legene som har Internett-tilgang både hjemme og på kontoret.

Internett er i løpet av få år blitt en naturlig del av nordmenns hverdag. Tilbudet av netttjenester er raskt økende. Med ni av ti leger tilknyttet nettet er tiden snart inne for en grundig evaluering av effekten dette har på legenes

arbeidssituasjon og de mulighetene som Internett gir for forandringer av rutiner og arbeidsmetoder. Disse mulighetene er så langt ikke bare uutnyttet, de er stort sett også uoppdaget.

Halvparten av legene leser nå e-post flere ganger i uken, noe som betyr at elektronisk informasjonsformidling til og mellom leger er mer enn en teoretisk mulighet. Men fortsatt er e-post lite brukt i lege-pasient-kommunikasjonen. Bare én av ti leger mottar pasienthenvendelser via e-post, de fleste endatil sjelden. Mens nettilgangen blant norske leger har økt betraktelig også det siste året, er andelen nettilknyttede leger som mottar e-post fra pasienter noe lavere i dette materialet enn i fjorårets undersøkelse (7). Da telefonen ble introdusert for vel 100 år siden, var legene blant de første brukerne. Til tross for at både leger og pasienter så mulige problemer knyttet til taushetsplikt og konfidensialitet, ble dette mer enn oppveid av den tilgjengeligheten telefonen medførte (8). I tillegg til at telefonen ble et administrativt hjelpemiddel for å inngå timeavtaler og liknende, ble raskt telefonkonsultasjoner og telefonresepter egne begreper. Utviklingen i retning av elektroniske konsultasjoner, såkalte e-konsultasjoner, er imidlertid langsom, og legene bruker først og fremst nettet til faglig oppdatering og kollegial kommunikasjon. Det kan være mange grunner til at det er skepsis mot e-postkontakt med pasienter. Konfidensialitetsproblemer og fare for overbelastning av legene er to åpenbare innvendinger (8, 9). Det er heller ikke utarbeidet takster som gjør e-konsultasjoner økonomisk interessante sett fra legenes side. Alt dette kan selvsagt løses om motivasjonen til økt bruk av e-post i denne sammenheng er sterk nok. Erfaringer tyder nemlig på at e-post kan være et effektivt hjelpemiddel i lege-pasient-kommunikasjonen. En analyse av 1 239 e-posthenvendelser til en barneavdeling ved et amerikansk sykehus viste at det tok gjennomsnittlig fire minutter å lese og besvare hver melding, og 87 % av henvendelsene ble besvart innen 48 timer (10). Det er liten grunn til å gjøre elektronisk kommunikasjon med pasienter til en særomsorg som overlates til nye og kommersielle aktører utenfor det tradisjonelle helsevesenet.

LITTERATUR

1. <http://www.nytimes.com/partners/microsites/internethealth/sorting.htm>
2. Nylenna M. To av fem leger på nettet. Tidsskr Nor Lægeforen 1997; 117: 866.
3. Aasland OG. Alle norske leger på nettet i år 2000? Tidsskr Nor Lægeforen 1998; 118: 1928.
4. Nylenna M, Hjortdahl P, Aasland OG. Internett-bruk blant norske leger. Tidsskr Nor Lægeforen 1999; 119: 4342 – 4.
5. Nylenna M, Aasland OG. Physicians' Internet activities and their perceived coping with the medical information. <http://hiv.medscape.com/Medscape/GeneralMedicine/journal/>

6. The next revolution. A survey of government and the Internet. The Economist 24.6.2000.
 7. Hjortdahl P, Nylenna M, Aasland OG. Internett og lege-pasient-forholdet – fra ”takkt” til ”hvorfor?”. Tidsskr Nor Lægeforen 1999; 119: 4339 – 41.
 8. Spielberg AR. Sociohistorical, legal, and ethical implications of e-mail for the patient-physician relationship. JAMA 1998; 280: 1353 – 9.
 9. Pal B. Email contact between doctor and patient. BMJ 1999; 318: 1428.
 10. Bororwitz SM, Wyatt JC. The origin, content, and workload of e-mail consultations. JAMA 1998; 280: 1321 – 4.
-

Publisert: 10. november 2000. Tidsskr Nor Legeforen.

© Tidsskrift for Den norske legeforening 2026. Lastet ned fra tidsskriftet.no 2. januar 2026.